

УДК 340.132
DOI

**ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК КЕРІВНИЙ ПРИНЦИП ДІЇ НОРМ,
ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ПРАВО НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ:
СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ**

Петросян К.Є., Котова Л.В.

**THE RULE OF LAW AS THE GUIDING PRINCIPLE
OF NORMS GOVERNING THE RIGHT TO SOCIAL PROTECTION:
MODERN VIEWS**

Petrosian K., Kotova L.

У статті, на основі аналізу наукових поглядів вчених досліджено поняття «соціальне забезпечення», з'ясовано сутність і співвідношення термінів «соціальний захист» та «соціальне забезпечення», виявлено характер права на соціальний захист в аспекті принципу верховенства права, надано пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення механізмів соціального захисту на національному рівні.

Ключові слова: *соціальний захист, соціальне забезпечення, право на соціальний захист*

Постановка проблеми. Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі (далі - ЄС) є стратегічною метою України та одним з кращих способів побудови економічно розвинутої та демократичної держави.

23 червня 2022 року лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили історичне рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, що офіційно запускає процес набуття Україною членства в ЄС [1]. Важливо, що світогляд ЄС ґрунтується на шести основних цінностях, які є близькими та зрозумілими кожному українцю, а саме: верховенство права, рівність, повага до людської гідності, повага до прав людини, свобода та демократія.

Одним із головним завдань, закріплених у Римському договорі про заснування ЄЕС 1957 р. [2], було скасування перепон для реалізації свободи вільного пересування

працівників у межах держав-членів ЄС. Для досягнення цього необхідним вважалося прийняття заходів соціального забезпечення для захисту громадян держав ЄС від втрати набутих прав системи соціального забезпечення у випадках працевлаштування або проживання на території іншої держави ЄС, ніж держава громадянства. Тому невід'ємною складовою ефективної реалізації свободи вільного переміщення осіб у рамках ЄС є регламентація соціального захисту.

В рамках цього дослідження викликає інтерес ряд конструкцій національної та європейської системи соціального захисту через призму цих цінностей. Необхідно зазначити, що для національної юридичної практики важливим є дослідження тих сфер правового регулювання соціальних відносин, які краще розвинуті в ЄС і можуть бути з успіхом використані для розвитку і удоско-

налення національного законодавства відповідно до вимог Європейського Союзу.

Європейський та євроатлантичний курс України, військова агресія РФ проти нашої держави, пандемія Covid-19, економічна криза, міграція населення та інші виклики глобалізації мають два напрями впливу на суспільство та суспільні відносини. З одного боку, впливають на збільшення масштабів економічної та гуманітарної кризи, внаслідок чого люди стикаються з численними проблемами у галузі трудового права та права соціального забезпечення. А з іншого, підштовхують законодавця швидко реагувати на виклики та вдосконалювати національне законодавство, норми якого регулюють суспільні відносини, у тому числі в аспекті реалізації трудових і соціальних прав та свобод громадян.

В умовах сьогодення демократичне суспільство розглядається саме через принцип верховенства права, який являє собою похідну всіх загальних засад права. Як ціннісний сплав ідей справедливості, рівності, свободи і гуманізму верховенство права формує відповідний образ правової системи і визначає ті умови, що дозволяють перетворити цей образ на реальність. Відданість принципу верховенства права – загальноприйнята в усьому світі міра легітимності уряду [3, с. 10; 14].

Саме тому **метою статті** є здійснення теоретико-правового аналізу питання верховенства права як керівного принципу дії норм, що регулюють право на соціальний захист на національному та європейському рівнях. Серед основних завдань є проведення аналізу термінів «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» з метою формулювання єдиних термінів та підходів для однотипних суспільних явищ та законодавче їх закріплення, що призведе до уніфікації понятійного апарату у цій сфері.

Досягнення мети і вирішення поставлених у дослідженні завдань здійснюється шляхом узагальнення наявних даних із застосуванням методів логічності, порівняльного аналізу, систематизації та теоретичного узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Як вже зазначалося, у сучасних умовах демократичне суспільство розглядається саме через принцип верховенства права, який лежить в основі дії норм трудового права та права соціального забезпечення, які у тому числі, дозволяють забезпечити право на працю та право на соціальний захист.

Основоположна роль у формуванні доктрини верховенства права належить англійському ученому-конституціоналісту А. Дайсі, на думку якого принцип верховенства права ґрунтується на визнанні та беззастережному сприйнятті найвищої цінності людської особи, її невідчужуваних прав і свобод, які, є «основою, а не результатом права країни» [4, с.522].

Верховенство права – це мегапринцип, що включає в себе низку інших юридичних принципів, на яких будується державна влада, аби виконати своє головне завдання – забезпечити захист прав людини [5, с.90].

Правове регулювання економічних процесів наразі відбувається під впливом процесів глобалізації, що має наслідком вибудовування проблематики прав людини. Права людини – це основні можливості, необхідні для існування і розвитку особи, які визнаються універсальними, невід’ємними та рівними для кожного і мають гарантуватися державою в обсязі міжнародних стандартів [6, с. 301]. Наразі значущим є поділ прав людини за сферою суспільних відносин, зокрема на: громадянські (особистісні) права (право на життя, на свободу і на особисту недоторканість), політичні права (свобода слова, право звернення, свобода зібрань та об’єднань), соціальні, економічні та культур-

ні права, що охоплюють право на працю, свободу підприємництва, право на гідний рівень життя, на освіту тощо.

За приписами Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. В свою чергу дотримання та реалізація соціальних прав, зокрема права на соціальний захист – найважливіша функція соціальної держави, якою є Україна у відповідності до загальних засад Основного закону. Здійснюючи соціальну функцію, держава тим самим забезпечує соціальний захист своїх громадян у сфері суспільних відносин. Пріоритетними завданнями соціальної держави є забезпечення громадянам гідного рівня життя, гарантування соціальної стабільності, соціальної безпеки і соціальної допомоги, громадянського миру і злагоди [7, с. 55].

Більшість науковців вважають право соціального забезпечення однією з найбільш важливих галузей права, що охоплює значну кількість правових норм, спрямованих на реалізацію конституційного права громадян на соціальне забезпечення. Ця галузь має важливе значення для як для держави так і для суспільства й інтенсивно розвивається.

Досліджуючи соціальне право (право соціального забезпечення) в рамках ЄС, зазначимо, що воно є наднаціональним правом, яке діє паралельно з правом національним й має пріоритет у порівнянні з ним. Зміст соціального права визначається місцем соціальної політики у спільній політиці ЄС та охоплює ринок праці, питання зайнятості, соціального партнерства, соціального захисту, соціального страхування тощо.

Взаємодія національного права соціального забезпечення та соціального права ЄС здійснюється на основі принципів, які закріплені в Договорах (зокрема, про Європейське

Співтовариство, про Європейський Союз) та доповнюється актами вторинного права та рішеннями Суду ЄС. Принципи рівності, заборони дискримінації, принцип рівної оплати тощо є основою цієї взаємодії.

Важливим актом уніфікації законодавства держав-членів є Регламент Ради про застосування схем соціального забезпечення щодо осіб, що працюють за наймом, та їхніх сімей під час пересування в межах Співтовариства № 1408/71 [8], який має силу закону та містить норми прямої дії, що забезпечують однаковий правовий режим для регулювання відносин у певній галузі. Саме Регламент 1408/71/ЄЕС від 14.07.1971 р. визначає основні принципи соціального забезпечення ЄС, до яких, зокрема, належать: 1. Недискримінація за ознакою громадянства (враховуються: еквівалентність фактів, підсумування всіх страхових періодів та збереження набутих прав). Тобто, держава не може резервувати допомоги з соціального забезпечення для своїх громадян. 2. Здійснення виплат незалежно від місця проживання (основні види допомоги особа має отримувати від відповідних установ країни проживання, в тому числі у випадку переїзду до іншої країни ЄС). 3. Запобігання дублюванню допомоги. Сплата внесків до систем соціального страхування двох та більше держав ЄС за один період не гарантує право на отримання допомоги одного виду в різних державах. Тлумачення поняття допомоги «одного виду» було надано Судом ЄС у рішенні у справі *Christel Schmidt v. Rijksdienst voor Pensioenen* (98/94 11995). Згідно з цим рішенням допомоги «одного виду» повинні мати ідентичні цілі, об'єкт та підстави, за якими обчислюються такі допомоги. Водночас, тільки формальні характеристики не є суттєвими критеріями для класифікації допомоги. 4. У ст. 48 закріплено принцип підсумування періодів, що враховуються для

надання допомоги. 5. Принцип поширення законодавства тільки однієї держави ЄС [8].

Соціальне забезпечення відноситься до багатоаспектного поняття. Тенденцію вживання терміну «соціальне забезпечення» можна спостерігати у другій половині ХХ сторіччя у міжнародних документах, зокрема у Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права тощо. Застосовується цей термін і в українському законодавстві. Разом з тим у Конституції України вживається термін «соціальний захист».

На думку Р. Підлипної «поширення терміну «соціальний захист» пов'язане з прийняттям Закону про соціальний захист (Social Security Act) 1935 р. у США. У перекладі термін «security» має кілька значень, основні з яких: безпека, охорона, захист, забезпечення, гарантування. Слово «social» у перекладі означає «суспільний», «соціальний» [9, с. 17].

У національному законодавстві не розрізняють терміни «соціальний захист» та «соціальне забезпечення», а більшість науковців розглядають ці поняття як синоніми. Під соціальним забезпеченням О. Кісіль розуміє «комплекс заходів, спрямованих на забезпечення гідного рівня життя особи, з огляду на виникнення соціально значущих обставин (старість, хвороба, інвалідність тощо) або характер чи умови праці», а слово «захист» повинно використовуватися при оберіганні певного права – права на соціальне забезпечення» [10, с. 179].

На думку С. Устинова, соціальне забезпечення – це організаційно-правова діяльність держави, спрямована на матеріальне забезпечення громадян у разі настання обумовлених законодавством соціальних ризиків за рахунок фондів соціального страхування та виплат із державного та місцевих бюджетів та інших обумовлених законодавством коштів [11, с. 93-94].

М. Чорна вважає, що «поняття соціального захисту почало активно використовуватися в роки незалежності України і було закріплене в Основному Законі нашої держави, порівняно із широко вживаним до 1991 року поняттям соціального забезпечення має таке специфічне навантаження, як захист від негарздів трансформаційного періоду, ризиків переходу від соціалістичної економіки до ринкової» [12, с. 153].

Соціальний захист в юридичній літературі визначається як комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на забезпечення добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах [13, с.381].

М. Тимофєєва зазначає, що «соціальний захист – це комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на захист добробуту, гарантованого Конституцією України, кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах, що ґрунтуються на соціальній справедливості й рівності прав» [14, с. 172].

На думку І. Сироти, термін «соціальний захист» належить до функції держави, яка піклується про матеріальне забезпечення непрацездатних громадян [15, с.4].

Н. Болотіна розглядає соціальний захист «як зміст соціальної функції держави, який виражається системою економічних, юридичних, організаційних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав людини й громадянина в державі» [16, с.324].

Згідно праць П. Шевчука система соціального захисту покликана виконувати дві основні функції: пом'якшувати наслідки бідності (реабілітаційна функція) через надання короткотермінової адресної допомоги бідним; запобігати бідності (превентивна функція), що досягається запровадженням умов для участі громадян у соціальному страхуванні під час свого активного періоду життя. Перша функція має, зазвичай, характер паси-

вної підтримки тих членів суспільства, які з певних причин опинились у скрутному економічному становищі, що допомагає їм уберегтися від зубожіння. Друга полягає у захисті доходу окремої особи і членів її сім'ї на випадок втрати працездатності (через старіння, хворобу, каліцтво) чи самої роботи і є активним заходом допомоги [17, с.165].

Частиною першою статті 46 Конституції України передбачено, що «громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом». Тобто соціальний захист не обмежено забезпеченням у разі настання ризику [18, с. 10] та включає в себе термін «соціальне забезпечення». Соціальний захист – це широке поняття, яке містить у собі елементи, що не входять до складу соціального забезпечення. У зв'язку із цим завдання правової науки полягає у тому, щоб дати визначення та обґрунтувати це поняття [19, с. 91]. Як наслідок в цьому аспекті погоджуємося із думкою М. Чорної про те, що «в чинному законодавстві має бути проведена уніфікація понятійного апарату, а саме здійснене формулювання єдиних термінів для однотипних суспільних явищ та законодавче їх закріплення» [12, с. 152], оскільки термін «соціальне забезпечення» є більш вузьким порівняно з поняттям «соціальний захист».

Соціальний захист, на відміну від соціального забезпечення, передбачає гарантії щодо охорони праці, здоров'я, навколишнього природного середовища, оплати праці та інші заходи, необхідні для нормальної життєдіяльності людини й функціонування держави. Соціальне забезпечення порівняно із соціальним захистом є вужчим поняттям і означає практику виплати пенсій, соціальної допомоги, соціального догляду. Відповідно

до міжнародних стандартів соціальне забезпечення включає також право на медичну допомогу, медичне страхування, державну підтримку сім'ї, материнства й дитинства, утримання і виховання за державні кошти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [20, с.36].

Мета соціального захисту полягає в тому, щоб, забезпечивши людям мінімально необхідний життєвий рівень, надати кожному можливості вільно розвиватися, реалізувати себе, свої здібності, гарантувати дотримання стабільності в суспільстві, соціальної солідарності, загального добробуту населення. В аспекті принципу верховенства права слід зауважити, що право на соціальний захист має природно-правовий характер, тобто належить особі з моменту народження, а тому має визнаватись і гарантуватись державою. Система соціального захисту має допоміжний стосовно соціальних прав людини характер і існує тільки в умовах досягнення найрозвиненішої форми державного устрою – соціальної держави.

Слушною є думка Ж. Богословської, яка визначила такі «ознаки конституційного права людини і громадянина на соціальний захист: а) являє собою систему суб'єктивних можливостей; б) закріплене в Конституції України та деталізоване в законах та інших нормативно-правових актах; в) передбачає право суб'єкта отримувати пенсію, інші соціальні виплати, соціальну допомогу; г) гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, а також бюджетними та іншими джерелами соціального забезпечення, створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними тощо; д) дає можливість користуватися системою соціального забезпечення та вимагати поновлення порушеного права й відшкодування збитків» [21, с. 187].

Гарантом права соціального забезпечення виступає Конституція України, яка визначає, що право на соціальний захист забезпечується: 1) загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій; 2) за рахунок бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; 3) створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними; 4) конституційною вимогою, що пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Отже, Конституцією України встановлено способи і засоби реалізації права громадян на соціальний захист, а також гарантії їх захисту для забезпечення гідного життя на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства і вільного розвитку людини. Соціальний захист є, з одного боку, функціональною системою, тобто системою напрямків, за якими вона здійснюється, а, з іншого інституціональною, тобто системою інститутів, що її забезпечують (державна, профспілки та інші громадські організації) [22, с. 35]. Тому погоджуємося із вченою, яка зазначає, що «право на соціальний захист полягає у праві на доступ до соціальних благ, які визнаються необхідними і достатніми для нормального існування людини та її сім'ї, а також права на компенсацію у випадках неможливості доступу до цих соціальних благ у зв'язку з настанням відповідних соціальних ризиків, передбачених законом» [23, с. 63].

В сучасних умовах право на соціальний захист пов'язано із цілою низкою факторів, зокрема економічними, соціально-політичними, організаційними тощо. Тому сама по собі декларація права на соціальний захист не гарантує його реальність, застосовність до кожної особи та захист у випадку

порушень. Як слушно зазначає О. Ярошенко, «поглиблення економічних реформ, насамперед рівноправне існування різних форм власності, свобода підприємництва, вільний вибір видів зайнятості – все це створює принципово нову соціальну, економічну й правову ситуацію і викликає потребу в адекватному правовому регулюванні. Структура права на соціальний захист має визначатися таким чином, щоб не породжувати, так званої, зрівнялівки й утриманських настроїв при розподілі і споживанні життєвих благ, а, навпаки, посилювати мотивацію до праці, створювати умови для її найповнішого виявлення» [24, с. 347].

Наразі можемо констатувати позитивні кроки з боку держави щодо приведення чинного законодавства у сфері соціального захисту до європейських стандартів. Водночас характерною є також низька якість правових норм, що регулюють питання соціального захисту громадян, неефективність їх окремих норм, наявність юридичних колізій і прогалин і т.д. Соціальна захищеність в сучасних умовах вимагає від держави дотримання законності як складової принципу верховенства права в частині забезпечення критерія «якість і передбачуваність закону» та «правова визначеність» [25, с. 150].

Аналізуючи чинні нормативно-правові акти у сфері соціального захисту можна дійти висновку про дотримання процедурних питань під час їх розробки та прийняття. Однак слід зауважити на проблемних аспектах обов'язку органів у сфері реалізації державної політики з питань пенсійного та соціального забезпечення щодо єдиного підходу у правозастосуванні. При цьому оцінка на відповідність вимогам закону рішень, дій чи бездіяльності відповідних органів залишається неперіоритетною виходячи з масовості соціальних спорів, що перебувають на розгляді в судах.

Висновок. Підводячи підсумок даного дослідження можна дійти наступних висновків:

1. Соціальне право ЄС є наднаціональним правом та пріоритетним по відношенню до національного права соціального забезпечення. Зміст цього права визначається місцем соціальної політики у спільній політиці ЄС та охоплює ринок праці, питання зайнятості, соціального партнерства, соціального захисту, соціального страхування тощо.

2. Термін «соціальне забезпечення» відноситься до багатоаспектного поняття. Національне законодавство не розрізняє терміни «соціальний захист» та «соціальне забезпечення». Частина науковців розглядають ці поняття як синоніми, частина вчених вважають, що соціальний захист, на відміну від соціального забезпечення, передбачає гарантії щодо охорони праці, здоров'я, навколишнього природного середовища, оплати праці та інші заходи, необхідні для нормальної життєдіяльності людини й функціонування держави.

Відповідно до міжнародних та європейських стандартів соціальне забезпечення включає також право на медичну допомогу, медичне страхування, державну підтримку сім'ї, материнства й дитинства, утримання і виховання за державні кошти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

3. Вважаємо, що метою соціального захисту є, забезпечення людям мінімально необхідного життєвого рівня, надання кожному можливості вільно розвиватися, реалізувати себе, свої здібності, гарантувати дотримання стабільності в суспільстві, соціальної солідарності, загального добробуту населення.

Право на соціальний захист, в аспекті принципу верховенства права, має природно-правовий характер, а тому має визнаватись і гарантуватись державою. Система соціального захисту має допоміжний стосовно соці-

льних прав людини характер і існує тільки в умовах досягнення найрозвиненішої форми державного устрою – соціальної держави.

4. В сучасних умовах право на соціальний захист пов'язано із цілою низкою факторів (економічних, соціально-політичних, організаційних тощо).

Наразі можемо констатувати, що ще існує недостатня якість окремих правових норм, що регулюють питання соціального захисту громадян, їх неефективність та недотримання деяких процедурних питань під час їх розробки та прийняття, що звісно потребує нагального вирішення. Однак серед позитивних кроків з боку держави є приведення чинного законодавства у сфері соціального захисту до європейських та міжнародних стандартів, що дозволяє посилити рівень соціального захисту населення.

Література:

1. Історичний момент: Україна отримала статус кандидата в ЄС URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61889833> (дата звернення 03.10.2022)
2. Римський договір про заснування ЄС 1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення 03.10.2022)
3. Таманага Б. Верховенство права: історія, політика, теорія/ Пер. з англ. А. Іщенко. К.: Вид дім «Києво-Могилян. акад.», 2007. 208 с.
4. Дайсі А. Вступ до вчення про право Конституції. Анатомія лібералізму. Політико-правничі вчення та верховенство права. 2008. 678 с.
5. Головатий С.П. Верховенство права: юридичний принцип, який в Україні офіційно визнано та який має діяти. Підсумковий аналіз: мат. Міжнар. Конф. «Верховенство права: питання теорії та практики» [Текст]/ С.П. Головатий// Українське право. 2006. № 1 (19). С. 85-90.
6. Петришин О.В. Теорія держави і права: підручник / О.В. Петришин. Харків. 2015. 368 с.
7. Пильгун Н.В. Соціально-правова держава на етапі сучасного державотворення в Україні. Історико-теоретичні засади державотворення і правотворення в Україні: збірник наукових праць. Київ, 2014. 146 с.

8. Регламент Ради про застосування схем соціального забезпечення щодо осіб, що працюють за наймом, та їхніх сімей під час пересування в межах Співтовариства № 1408/71 (ЄЕС) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_653#Text (дата звернення 03.10.2022)

9. Підлипна Р.П. Система соціального захисту населення в Україні в сучасних умовах: сутність і основні складники. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2015. № 1(1). С. 16-22.

10. Кісіль О.Ю. Загальні підходи до розуміння категорії «соціальне забезпечення» Право і безпека. 2011. № 5. С. 176-180.

11. Устинов С.О. Співвідношення термінів «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» в законодавстві України. Юридична наука і практика. 2011. № 2. С. 90-95.

12. Чорна М. Сутність права громадян на соціальний захист. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 4. С. 151-156.

13. Ліанова Л., Палій О. Ринок праці та соціальний захист. К., 2004. 491 с.

14. Тимофеева М.І. Сутність соціального захисту населення. Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. 2016. № 6(230). С. 169-174.

15. Сирота І. М. Право пенсійного забезпечення в Україні. К., 1998. 408 с.

16. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні: [монографія] / Н.Б. Болотіна. К.: Знання, 2005. 381 с.

17. Шевчук П. І. Соціальна політика / Шевчук П. І. Львів: Світ, 2003. 400с.

18. Баранник Л.Б. Соціальний захист громадян : навчальний посібник ; вид. 2-е, доп. і перероб. Дніпро: Ун-т митної справи та фінансів, 2017. 246 с.

19. Клемпарський М.М. Співвідношення термінів «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» в законодавстві України. Право і безпека. 2003. № 3. Т. 2. С. 90-92.

20. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і поняття. Право України. 2000, № 4. С. 36.

21. Богословська Ж.М. Зміст конституційного права людини і громадянина України на соціальний захист. Держава і право. 2009. Вип. 46. С. 181-188.

22. Бідак В. Складові системи державного регулювання соціального розвитку і соціального захисту / В. Бідак. Україна: аспекти праці. 2004. № 1. с. 35.

23. Чутчева О.Г. Право на соціальную зашиту: вопросы теории. Підприємництво, господарство і право. 2002. №8. С. 62-64

24. Ярошенко О.М. Значення соціального забезпечення у соціальній державі. Сфера дії трудового права та права соціального забезпечення: матеріали V Всеукраїнської наук.-прак. конф. (м. Харків, 28 жовтня 2016 р.). Х.: ХНУВС, 2016. С. 345-348.

25. Петросян К.Є. складові принципу верховенства права в аспекті реалізації права на соціальний захист Актуальні проблеми права: теорія і практика No2 (42), 2021 С. 147-155. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/232/214> (дата звернення 03.10.2022)

References:

1. Istorychnyi moment: Ukraina otrykala status kandydata v YeS URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61889833> (data zvernennia 03.10.2022)

2. Rymyskiy dohovir pro zasnovannia YeES 1957 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (data zvernennia 03.10.2022)

3. Tamanaha B. Verkhovenstvo prava: istoriia, polityka, teoriia/ Per. z anhl. A. Ishchenka. K.: Vyd dim «Kyievo-Mohyliak. akad.», 2007. 208 p.

4. Daisi A. Vstup do vchennia pro pravo Konstytutsii. Anatomiiia liberalizmu. Polityko-pravnychi vchennia ta verkhovenstvo prava. 2008. 678 p.

5. Holovatyi S.P. Verkhovenstvo prava: yurydychni pryntsy, yakyi v Ukraini ofitsiino vyznano ta yakyi maie diiaty. Pidsumkovyi analiz: mat. Mizhnar. Konf. «Verkhovenstvo prava: pytannia teorii ta praktyky» [Tekst]/ S.P. Holovatyi// Ukrainske pravo. 2006. № 1 (19). P. 85-90.

6. Petryshyn O.V. Teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk / O.V. Petryshyn. Kharkiv. 2015. 368 p.

7. Pylhun N.V. Sotsialno-pravova derzhava na etapi suchasnoho derzhavotvorennia v Ukraini. Istoryko-teoretychni zasady derzhavotvorennia i pravotvorennia v Ukraini: zbirnyk naukovykh prats. Kyiv, 2014. 146 p.

8. Rehlament Rady pro zastosuvannia skhem sotsialnoho zabezpechennia shchodo osob, shcho pratsiuut za naimom, ta yikhnikh simei pid chas peresuvannia v mezhakh Spivtovarystva № 1408/71 (IeES) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_653#Text (data zvernennia 03.10.2022)

9. Pidlypna R.P. Systema sotsialnoho zakhystu naseleennia v Ukraini v suchasnykh umovakh: sutnist i osnovni skladnyky. Naukovyi

visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. 2015. № 1(1). P. 16-22.

10. Kisil O.Iu. Zahalni pidkhody do rozuminnia katehorii «sotsialne zabezpechennia» Pravo i bezpeka. 2011. № 5. P. 176-180.

11. Ustynov S.O. Spivvidnoshennia terminiv «sotsialnyi zakhyst» ta «sotsialne zabezpechennia» v zakonodavstvi Ukrainy. Yurydychna nauka i praktyka. 2011. № 2. P. 90-95.

12. Chorna M. Sutnist prava hromadian na sotsialnyi zakhyst. Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo. 2019. № 4. P. 151-156.

13. Lianova L., Palii O. Rynok pratsi ta sotsialnyi zakhyst. K., 2004. 491 p.

14. Tymofieieva M.I. Sutnist sotsialnoho zakhystu naselennia. Visnyk Skhidnoukrajinskoho natsionalnoho universytetu im. Volodymyra Dalia. 2016. № 6(230). P. 169-174.

15. Syrota I. M. Pravo pensiinoho zabezpechennia v Ukraini. K., 1998. 408 p.

16. Bolotina N.B. Pravo sotsialnoho zakhystu: stanovlennia i rozvytok v Ukraini: [monohrafiia] / N.B. Bolotina. K.: Znannia, 2005. 381 p.

17. Shevchuk P. I. Sotsialna polityka / Shevchuk P. I. Lviv: Svit, 2003. 400p.

18. Barannyk L.B. Sotsialnyi zakhyst hromadian : navchalnyi posibnyk ; vyd. 2-e, dop. i pererob. Dnipro: Un-t mytnoi spravy ta finansiv, 2017. 246 p.

19. Klemparskyi M.M. Spivvidnoshennia terminiv «sotsialnyi zakhyst» ta «sotsialne zabezpechennia» v zakonodavstvi Ukrainy. Pravo i bezpeka. 2003. № 3. T. 2. P. 90-92.

20. Bolotina N. Pravo liudyny na sotsialne zabezpechennia v Ukraini: problema terminiv i poniat. Pravo Ukrainy. 2000, № 4. P. 36.

21. Bohoslovska Zh.M. Zmist konstytutsiinoho prava liudyny i hromadianyna Ukrainy na sotsialnyi zakhyst. Derzhava i pravo. 2009. Vyp. 46. P. 181-188.

22. Bidak V. Skladovi systemy derzhavnogo rehuliuвання sotsialnoho rozvytku i sotsialnoho zakhystu / V. Bidak. Ukraina: aspekty pratsi. 2004. № 1. P. 35.

23. Chutcheva O.H. Pravo na sotsyalnuu zashchytu: voprosy teoryy. Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo. 2002. №8. P. 62-64

24. Iaroshenko O.M. Znachennia sotsialnoho zabezpechennia u sotsialnii derzhavi. Sfera dii trudovoho prava ta prava sotsialnoho zabezpechennia: materialy V Vseukrajinskoj nauk.-prak. konf. (m. Kharkiv, 28 zhovtnia 2016 r.). Kh.: KhNUVS, 2016. P. 345-348.

25. Petrosian K.Ie. skladovi pryntsyphu verkhovenstva prava v aspekti realizatsii prava na sotsialnyi zakhyst Aktualni problemy prava: teoriiai praktyka №2 (42), 2021 P. 147-155. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/232/214> (data zvernennia 03.10.2022)

Petrosian K., Kotova L. . The rule of law as the guiding principle of norms governing the right to social protection: modern views. – Article.

In the article, based on the analysis of the scientific views of scientists, the concept of "social security" is investigated, the essence and relationship of the terms "social security" and "social protection" are clarified, the nature of the right to social security in terms of the principle of the rule of law is revealed, and suggestions and recommendations are made regarding improvement of social protection mechanisms at the national level.

Keywords: social protection, social security, right to social protection

Авторська довідка:

Петросян Крістіна Євандівна – аспірант кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, <https://orcid.org/0000-0003-4624-1750>

Котова Любов Вячеславна – к.ю.н., професор, професор кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, <https://orcid.org/0000-0002-2437-3624>

Стаття надійшла до редакції 15 грудня 2022 р.